

Slunce, naše inspirace





Přehled uložení pomůcek

Části kapitoly Název aktivity	Pomůcky v kufru	Pomůcky na DVD 1	Pomůcky na DVD 2 – animace
Motivační aktivity			
Slunce a jeho paprsky	PL 1	PL 1	Sluneční puzzle Písně ke kapitolám
Co všechno je lžička	PL 1	PL 1	
Slunce jako symbol	PL 2	PL 2	
Každodenní vzkaz od Slunce	PL 3	PL 3	
Sluneční mytologie	PL 4	PL 4	
Vítání nového dne	PL 5	PL 5	
Živly	PL 6	PL 6	

Zařazení do předmětů

Český jazyk
Dějepis
Výtvarná výchova
Hudební výchova

Průřezové téma

Environmentální výchova
Výchova k myšlení v evropských
a globálních souvislostech
Mediální výchova

SLUNCE, NAŠE INSPIRACE

Motto:

„Oheň zhasíná,“ zvolal Punjel „co budeme dělat? Nic už nestvoříš, když nic nevidíme.“

„Zítra ráno oheň zase zažehnu. Když už jsem stvořil lidi, tak ho budou nazývat Slunce,“ řekl Bajane. „Ten oheň každý večer zhasne a ráno zase vzplane. Lidé budou vědět, kdy se mají ráno vzbudit ze spánku, když se Slunce objeví.“

Úryvek z pověsti australských domorodců

Klíčová slova:

Motivace, symbolika Slunce, tvar Slunce, barva Slunce, energie Slunce, sluneční mytologie, legenda, dračí lodě, živly.

Cíl:

Žáci se učí vnímat prostřednictvím skupinových a prožitkových aktivit Slunce jako základní zdroj života na planetě Zemi. V rámci individuální i skupinové kreativní tvorby mají možnost zamýšlet se, diskutovat a formulovat své myšlenky, které se týkají základních témat jednotlivých kapitol metodiky Zlatá nit.

Motivační aktivity:

- Slunce a jeho paprsky – skupinová aktivita
- Co všechno je lžička – diskuzní aktivita
- Slunce jako symbol – literární a dramatická aktivita
- Každodenní vzkaz od Slunce – literární a výtvarná aktivita
- Sluneční mytologie – dramatická aktivita
- Sluneční záře – výtvarná aktivita
- V pradávných, velmi dávných dobách – výtvarná aktivita
- Legenda o Slunci – literární aktivita
- Vítání nového dne – hudební aktivita
- Dračí lodě – pohybová aktivita
- Živly – dramatická aktivita
- Poslové Slunce – výtvarná aktivita



Foto Zdenka Štefanidesová

„Naše“ Slunce je jednou z miliard hvězd v nám dosud známém vesmíru. Podle vědeckých výzkumů svítí již nejméně pět miliard let a odborníci předpokládají, že nejméně stejnou dobu ještě svítit bude. Je hnací silou života na planetě Zemi a také jedinou jistotou v nejistém světě. Slunce každého dne vychází a každého dne zapadá, aniž by se nad tímto neomylně se opakujícím rituálem někdo pozastavoval.

Pokud se zeptáte dětí, všechny tuto skutečnost znají, ale málokteré z nich v raném školním věku cíleně každodenně pozoruje západ a východ Slunce, málokteré by tento zážitek popsalo jako něco mimořádného, zázračného a potřebného. A přitom právě slůvka slunce, sul, suil, sol, sun, sonne, slnko obvykle patří mezi

ta první, která vyslovíme v prvních dvou letech našeho života. Jedná se o jeden z nezákladnějších přírodních objektů, který v nás podvědomě vyvolává pocit jistoty a pravidelnosti. Jeho existence je jednoznačná a hned od počátku našeho bytí cítíme, že je Slunce naším prvním pomocníkem při utváření pojmu jakéhosi osobního vnitřního času – dne a noci, aktivity a odpočinku.

Název, který lidé volili pro tento dominantní zářící objekt na obloze, zní v mnoha jazycích podobně a asi již nikdo nikdy nedokáže doložit, jestli to způsobil jeho tvar, barva či oslnivá záře šířící teplo nebo je jeho pojmenování spíše vyjádřením úcty a pokory před vyššími zákony vesmíru, ve které odpradávní lidé věřili.

Například v Irsku můžeme navštívit stavby z doby kamenné (starší než egyptské pyramidy) postavené lidmi, kteří měli velmi dobře odpozorován pohyb Slunce po obloze. Jejich život se řídil výhradně opakujícími se slunečními cykly. Moderní člověk je ohromen, s jakou přesností bývá nad dveřmi takovýchto „slunečních staveb“ umístěn světlík, kterým v den zimního slunovratu vnikne první sluneční paprsek do budovy, osvítlí stanovené místo a oznámí s takřka milimetrovou přesností začátek nového roku. Takovýchto staveb bychom po celém světě objevili mnohem více – patří mezi ně i neobyčejně tajuplné místo, kterým je jezero Titicaca s tzv. „slunečním ostrovem“, v jehož středu se nachází kopec, který byl kdysi dávno údajně pokryt pláty zlata Inků. Také nejvyšší místo na Machu Picchu je spojeno se Sluncem a nazývá se „místo k uvázání Slunce“. Lidé v této oblasti dobře věděli, že po dopadu prvního jarního paprsku na tento magický bod, se dny začnou prodlužovat a nastane období růstu a hojnosti.

Tato významná místa a tento typ architektury má v sobě většinou zakódované vědecké poznatky, které byly odborníky popsány a přesně vědecky pojmenovány až mnohem později. Je zcela jisté, že dávní stavitelé i obyčejní lidé velmi důsledně respektovali zákony přírody a tím i zákony vesmíru. Věděli, že jedna z mála jistot ve světě plném neklidu, změn a nepokoje je právě východ a západ Slunce a každoročně se opakující sluneční cykly. Proto také narušení tohoto vzorce vyvolávalo a stále vyvolává v lidech strach a různá prococtví. Zatmění Slunce dávalo vždy pocit moci těm, kteří uměli tyto záhadné události předpovídat. S tímto faktem se setkáváme i v dnešní době, kdy předpovědi o konci světa (spojené velmi často s pohasnutím Slunce) se stávají kromě vyvolávání paniky navíc lukrativním obchodem. Snad pouze naše postmoderní společnost došla tak daleko, že je schopna natočit filmy, které nám předvádějí zkázu a záhubu naší planety spojenou s náhlou, pro nás neblahou, proměnou Slunce.

Samozřejmě, že již dříve se touto myšlenkou lidé zabývali, a to jak ve starověkém Egyptě, kde byl kult Slunce jedním z nejsilnějších, tak i staří Řekové upozorňovali na sílu Slunce v podobě boha Helia, který se proháněl den co den po obloze ve svém zlatém voze taženém čtyřmi okřídlenými koňmi. V tomto mýtu je zakódováno i upozornění, že „zlatý vůz“ je potřeba umět řídit, jinak se zřítí na Zemi a celou ji zničí. Slunce bylo v těchto časech jednoznačně chápáno jako součást vesmírného řádu a lidé ho také v tomto smyslu vnímali a ctili.

Nemůžeme říct, že by moderní člověk na tento vnitřní pocit úplně zapomněl. Tak jako tenkrát je i dnes jisté, že během krásného slunečního rána se nám vstupuje do nového dne s radostí a větším elánem. V okamžiku, kdy nás po probuzení přivítá ranní Slunce, objeví se vždy příliv energie, se kterou zvládáme nápor denních povinností a starostí s větší lehkostí. Kromě toho, že hned po protažení si při pohledu na modrou oblohu prozářenou Sluncem v duchu radostně řekneme, to bude ale krásný den, je určitě v této větě skryto i malé osobní poděkování Slunci, že můžeme takovýto den prožít.

Slunce je a bude pro člověka vždy symbolem radosti, energie a pozitivní jistoty.

Literatura

Švanda, M.: *Slunce. Aventinum, Praha 2012.*

Motivační aktivity

Slunce a jeho paprsky – skupinová aktivita

Cíl:

Cílem této úvodní aktivity je, aby si žáci uvědomili, jak výrazně a s jakou intenzitou symbolika Slunce a jeho samotná energie provázely a stále provázejí každodenní život člověka na planetě Zemi.

Pomůcky:

Pruhy žlutého papíru, psací potřeby, pastelky, fixy, noviny, časopisy, texty, nůžky, lepidlo, maketa Slunce, pracovní list 1.

Jako úvodní motivaci k tematickému dni, k zahájení školy v přírodě nebo k odstartování celoročního projektu na téma Slunce je vhodné využít tuto aktivitu, která podporuje myšlenku vlivu Slunce na většinu oblastí lidského života. Děti si uvědomí, v jakých podobách je jim Slunce každodenním průvodcem. Postačí k tomu výstřižky zajímavých obrázků z časopisů či fotky, ilustrace, umělecké texty i odborné popisy jevů spojených se sluneční činností nebo drobné předměty. Do prostoru položíme jednoduchou maketu Slunce (můžeme využít vlastní namalovaný obraz, zvětšenou fotografii Slunce nebo svítící prostorový objekt) a od něj vedeme osm papírových pruhů (paprsků) s názvy jednotlivých kapitol (pracovní list 1). Děti, které se také rozdělí do osmi skupin, si vyberou jeden paprsek a k jeho názvu přiřazují vhodné obrázky, texty nebo předměty z připraveného materiálu. Po ukončení této fáze třídění vyzveme skupiny, aby si svůj „obrázkový“ paprsek znovu dobře prohlédly, domluvily se, jestli s přiřazeným materiálem souhlasí a připravily si argumenty pro obhajobu svého výběru. Pokud skupina usoudí, že by chtěla přidat ještě nějaký nápad, který v připraveném materiálu nebyl, měly by být k dispozici čisté papíry, na které žáci svůj nápad nakreslí nebo napíšou. Potom je vhodná chvíle pro řízenou diskusi na daná témata jednotlivých kapitol a může dojít i ke změnám v přiřazení. Před očima se nám vytvoří pomyslný obrazový obsah celé metodiky Zlatá nit. Na tuto úvodní motivaci je vhodné navázat následující aktivitou Co všechno je lžička.



Foto archiv Sluňákova

Co všechno je lžička – diskuzní aktivita

Cíl:

Cílem této aktivity je dát žákům možnost uvědomit si řetězce základních souvislostí – jednotlivých událostí, které na sebe navazují při přípravě a výrobě těch nejobyčejnějších předmětů, které člověk používá.

Pomůcky:

Vybrané předměty denní potřeby (lžička, hřeben, hrnek, hodinky, tužka, kniha, ...), motivační text na pracovním listu 1.

Postup:

Sedneme si společně do kruhu, každý dostane (nebo si vybere) jeden předmět a krátce popíše, co drží v ruce a co s předmětem může dělat. (Například: Držím lžičku, předmět, kterým můžu něco nabírat.) Ponecháme prostor, aby popisy žáků byly co nejvíce spontánní, nic nekomentujeme, nic nekorigujeme. Až všichni řeknou svůj popis, přečteme žákům motivační text a vyzveme je, aby se znovu pokusili popsat předmět tak, jak by to udělal například v textu zmíněný Indián nebo jakýkoli člověk, který si uvědomuje souvislosti. Zjistíme, jak málo v současné době přemýšlíme tímto způsobem a jak potřebné to z hlediska udržitelnosti života na planetě Zemi je. Vyzveme žáky, aby si občas sami ve volných chvílích udělali takové krátké cvičení, a navrhneme jim, aby to také vyzkoušeli doma s rodiči a se sourozenci. V tomto bodě můžeme aktivitu ukončit nebo na ni navázat tvorbou plakátů s názvem Co všechno je..., ke kterým přiřadíme krátké popisy.



Foto archiv Sluňákova

Motivační text:

Co všechno je lžička

Když se běloch podívá na lžičku, co vidí? No, nejspíš lžičku, se kterou může něco míchat, nabrat, může si dát něco do pusy, najíst se, nabrat si cukr či med a něco si osladit, může ji vyrobit, koupit či prodat. Indián, když uvidí lžičku, spatří nejprve Matku Zemi, železnou rudu, proces tavení, získávání kovu, lidi, kteří s ní pracují, možná uvidí továrnu, ve které ta věc vzniká, a tohle všechno je pro něj „lžička“. A v tom spočívá velký rozdíl – v pohledu. Pragmatický běloch řekne: „A k čemu je mi takové uvažování? Podstatné je přece to, že se s ní můžu třeba najíst.“ A indián řekne: „Ale tohle je jenom vedlejší věc!“ Indián totiž ví, že by tu lžička ani nebyla, kdyby tu nebyla Matka Země, spolupráce mnoha lidí, kdyby nebylo možné získat suroviny ze Země. Vidí Matku Zemi proměněnou ve lžičku. Neztrácí souvislost.

Literatura:

Brzáková, P.: *Země cesta blázna a vnitřní svět Jaroslava Duška*, Eminent, Praha 2011.

Slunce jako symbol – literární a dramatická aktivita

Cíl:

Žáci si uvědomí, s jakou intenzitou se symbolika Slunce objevuje i v každodenním životě současného moderního člověka.

Pomůcky:

Papír, psací potřeby, pracovní list 2.

Postup:

Žáci se rozdělí do skupin, rozdáme jim rozstříhaný pracovní list 2, na kterém jsou zadání k jednotlivým úkolům, a necháme je samostatně ve skupině vypracovat odpovědi. V případě mladších žáků pomáhá učitel příklady, které jsou uvedeny v metodice. Skupina může pracovat na všech úkolech z pracovního listu, nebo můžeme každé skupině dát jinou část, a využít tak možnosti závěrečných prezentací, kdy mluvčí jednotlivých skupin budou doplněná zadání představovat ostatním. Aktivitu zakončíme společnou diskuzí, necháme žáky, aby určili, která oblast je nejvíce zaujala a která nejvíce překvapila, protože si ji tímto způsobem s tematikou Slunce nikdy nespojili. Dílčí úkoly jsou také velmi zajímavou inspirací pro výtvarné, hudební či dramatické zpracování ve skupinách.

Motivace:

Slunce v sobě skrývá symboliku, kterou lidé vložili do svých příběhů, legend, zástupných symbolů, předmětů a my se s ní setkáváme v nejrůznějších podobách dodnes. Dalo by se říci, že svými základními vlastnostmi nás Slunce inspiruje ve všech oblastech lidského konání. Pojďme tedy společně poodhalit, jak tuto symboliku v dnešní moderní době vnímáme, jak jí rozumíme a jak ji „čteme“ a používáme.

1. Tvar Slunce

Slunce často vnímáme na obloze jako pouhý kruh, ale ve své mysli si ho dokážeme představit i jako žhavou kouli. Zkuste se zamyslet, které předměty z lidského světa nám svým tvarem slunce připomínají, a zkuste najít a popsat společnou symboliku.

Příklady:

*snubní prsten – nerozlučnost, věrnost, úzký vztah
hodiny – rytmus, pravidelnost, rozdělení*

*dožínkový věnec – hojnost, oslava úrody
kolo – pohyb v určitém směru po určité dráze*

2. Barva Slunce

Slunce bývá často spojováno s barvou žlutou, oranžovou, červenou, ale nejvíce s barvou zlatou. Zlatá barva je asi nejsilnějším a nejtradičnějším nositelem sluneční symboliky. Často bývá využívána v umění výtvarném nebo literatuře (například v příslovích či v přirovnáních), která popisují určité lidské vlastnosti nebo situace. Pokud tuto symboliku odhalíte, zkuste charakterizovat i člověka, o kterém byste mohli takový výrok říci.

Příklady:

*zlaté srdce – dobrý člověk
zlaté ručičky – šikovný člověk
zlato v hrdle – krásný hlas*

*zlatá klec – život v blahobytu, ale bez vztahů
zlatá střední cesta – kompromis mezi dvěma extrémů
„zlatý voči“ – „to nemyslíš vážně“*

3. Světlo Slunce

Světlo je základní podmínkou pro život. V moderní společnosti získalo s možností využívání umělého a barevného světla ještě další význam. Důležitou roli hraje především jeho intenzita a barevnost. Pokuste se zamyslet nad využitím symboliky světla ve společenství lidí, nad oblastmi, ve kterých hraje světlo důležitou roli.

Příklady:

*světlo láká – neonová reklama restaurace, barevná světla zábavního parku
světlo chrání – maják hasičského auta, světlice, světlo majáku na moři, světla na dálnici
světlo mění – reflektory v divadle, nasvícení u fotografa
světlo oznamuje – barevná světla na semaforu, světelné nápisy v autobuse*

4. Teplé Slunce

Vzdálenost planety Země od Slunce nám zajišťuje (alespoň prozatím) přijatelné ohřívání zemského povrchu, a tedy i přísun tepla potřebného k životu. Je známo, že za pozemskou podobu Slunce je považován jeden ze čtyř živlů – oheň. Než se zamyslíte nad zadáním, je dobré si uvědomit, co všechno má Slunce a oheň společného – hřejí, pálí, dávají světlo, chrání, mají vliv na obživu, ohrožují atd. Pokuste se o srovnání základních funkcí Slunce a základních funkcí ohně ve společenství lidí.

Napište konkrétní příklady podobnosti, zdůvodněte svou volbu.

Příklady:

Slunce – střed sluneční soustavy

Slunce – mění barvy i velikost

Slunce – je potřeba k růstu plodů - obživa

Slunce – v létě hřeje, dobrá nálada

Oheň (krb) – centrum rodinného života

Oheň – mihotá se, mění barvy i velikost

Oheň – je potřeba k přípravě jídla – obživa

Oheň (krb) – v domě hřeje, jistota domova

5. Kouzelné pohádkové předměty

V pohádkách se často vyskytují zlaté předměty, které buď symbolizují moc, výjimečnost nebo jsou nositelem určitého kouzla. Pokuste se sepsat všechny nápady a potom je představit ostatním jako hádanky s otázkou, ve kterých pohádkách se předměty vyskytují. Pro zpestření můžete vytvořené hádanky uvést některými písničkami nebo citáty z pohádek.

Příklady:

zlaté jablko

zlaté vlasy

zlatý zámek

zlatá růže

zlatý pták

zlaté střevíce

zlatá ryba

zlatý klíček

zlatá klec

zlatá brána

zlaté šaty

zlatá přadlena

Každodenní vzkaz od Slunce – literární a výtvarná aktivita

Cíl:

Žáci si pomocí literárně-výtvarné práce s jednoduchým textem uvědomí, že Slunce je obsaženo takřka ve všech předmětech kolem nás i v nás samotných.

Pomůcky:

Papír, tužka, žlutý zvýrazňovač, pastelky, pracovní list 3.

Postup:

Napišeme na papír pár vět, ve kterých popíšeme svou každodenní činnost (nebo použijeme text – pracovní list 3). Texty si potom mohou žáci mezi sebou vyměnit, nebo dále pracovat na svém textu (rozhodneme se dle atmosféry ve skupině). Žlutou pastelkou nebo zvýrazňovačem označí žáci ta slova v textu, která souvisí se Sluncem. Vždy se zamyslí, jak by vazbu na Slunce zdůvodnili a do které kapitoly této metodiky by zkoumané slovo zařadili (například slovo **dnes** – souvisí s časem, kapitola *Náš hodinář*, slovo **postel** – souvisí se dřevem – kapitola *Naše obživa*, slovo **šel** – souvisí s pohybem – kapitola *Naše energie* atd). Žáci při tvorbě těchto poznámek k jednotlivým označeným slovům postupně zjistí, že životodárná energie Slunce je obsažena takřka ve všech slovech.

Příklad:

Dnes ráno jsem vstal z postele v šest hodin a šel jsem do koupelny. Tam jsem se opláchl vodou, vyčistil si zuby a oblékl se do čistého oblečení.

Pokud chceme pracovat s náročnějším textem, můžeme si vybrat náhodný text určitého literárního žánru (referát, popis, fejeton, politický projev, báseň atd.).

Varianta:

Snažíme se přepsat náš text a místo slov, ve kterých cítíme, že se opravdu skrývá energie Slunce, nakreslíme malé žluté slunce. Vznikne zajímavý výtvarně-literární artefakt, který můžeme nazvat například Každodenní vzkaz od Slunce.

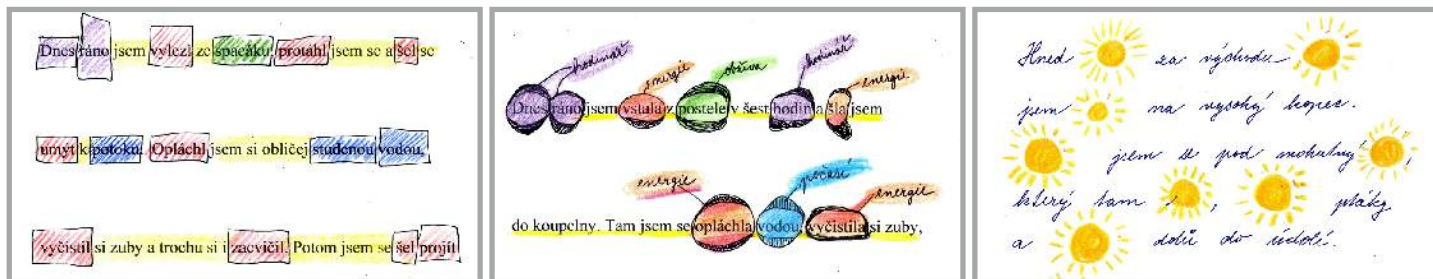


Foto archiv Sluňákova

Sluneční mytologie – dramatická aktivita

Cíl:

Žáci získávají informace o základních podobách slunečního kultu u nejstarších civilizací a prezentují je ostatním kreativní formou.

Pomůcky:

Psací potřeby, papíry, rytmické hudební nástroje, jednoduché rekvizity, pracovní list 4.

Daleko od nás je hvězda, která provází každý náš den, ale jen málokdo z nás by mohl říct, že každý den na ni několikrát pomyslí nebo dokonce nějakou formou poděkuje za to, že může využívat světlo, které od ní přichází. A přece bylo v dřívějších dobách zcela přirozené se tomuto žhavému kotouči každého dne za svítání poklonit a každého večera mu poděkovat. Slunce představovalo pro starověké civilizace život a naši dávní předkové si to plně uvědomovali.

Postup:

Žáci se rozdělí do skupin (doporučujeme 4 skupiny o počtu 6 žáků) a dostanou k dispozici celý pracovní list 4, na kterém jim viditelně označíme, kterou část bude jejich skupina zpracovávat. Je vhodné, aby se žáci seznámili s textem všech skupin, protože některé získané poznatky mohou propojovat a reagovat na ně ve své divadelní etudě.

Po přečtení textu si skupina sestaví jednoduchý scénář o počtu maximálně pěti bodů a sepiše ho na velký papír, který bude mít během svého vystoupení k dispozici. Nejde o vytvoření dokonalého divadelního představení, spíše o práci s informací obohacenou o kreativní divadelní improvizaci. Jednotlivá minipředstavení by neměla trvat déle než deset minut. Při tvorbě scénáře se žáci přiklání nejčastěji ke dvěma modelům. Svě představení pojmu jako rituál oslavující boha Slunce dané oblasti, nebo jako krátký příběh člověka žijícího v době starověkých civilizací.

Na tuto aktivitu můžeme navázat v hodinách výtvarné a hudební výchovy další kreativní tvorbou, která nám celé téma ještě rozšíří (tvorba obrazů jednotlivých bohů Slunce, tvorba mapy z nejrůznějších materiálů nebo hudebního doprovodu k historickému tanci). Často se stává, že se žákům některá konkrétní část natolik zalíbí, že vznikne i náročnější divadelní představení doplněné o kulisy, kostýmy, originální hudbu, či dokonce zahrané v cizím jazyce. Tím umožníme žákům na vlastní kůži zažít atraktivitu a přínosnost při naplňování přirozeného propojování jednotlivých předmětů výuky, tedy využití mezipředmětových vztahů v praxi.

Literatura: Švanda, M.: *Slunce. Aventinum, Praha 2012.*



Foto archiv Sluňákova

Sluneční záře – výtvarná aktivita

Cíl:

Žáci se zamýšlejí během tvorby nad tím, o které oblasti v jejich životě se Slunce stará a porovnávají to s oblastmi, o které se starají oni sami.

Pomůcky:

Papír formátu A3, noviny, časopisy, nůžky, lepidlo, fixy, osobní fotografie.

Postup:

Doprostřed papíru nakreslíme slunce, z časopisů vystříhneme obrázky s motivy, u kterých dokážeme zdůvodnit vztah ke slunci. Kolem nakresleného slunce vytváříme kruhy z těchto obrázků. Můžeme také stanovit určitou hierarchii – například nejbližší slunci umístíme rostliny, potom zvířata, potom lidi, potom jejich výrobky – zvolený systém ponecháme na autorovi koláže. Po ukončení této aktivity je vhodné si o vytvořených kolážích popovídat, odůvodnit výběr obrázků, zmínit se o tom, co bychom ještě mohli do obrazu přidat. Jako překvapení můžeme dětem nabídnout, aby si do svého středového slunce nalepily svou fotografii (nebo napsaly své jméno) – autorovi koláže se často potvrdí, že obrázky umístěné ke Slunci nejbližší, jsou právě ty (zvířata, lidé), které jsou i jemu v životě nejbližší a o které se stará a věnuje jim svou pozornost.



Foto archiv Sluňákova

V pradávných, velmi dávných dobách – výtvarná aktivita

*V pradávných, velmi dávných dobách,
kdy ještě věřil lid i knížata,
že hvězdy visí na železných skobách
a zem je jako koláč placatá,...*

František Hrubín

Cíl:

Žáci tvoří na základě získaných informací podobu vesmíru, jak byla zaznamenávána na starých mapách a grafických listech.

Pomůcky:

Velký formát balicího papíru, tužky, pastelky, fixy, kopírovací papír (tzv. kopírák), suché pastely, temperové barvy, disperzní lepidlo, štětce, kousky molitanu nebo houbičky na mytí.

Postup:

Nejdříve žákům umožníme prohlédnout si obrázky reprodukcí starých map a starých tisků, na kterých je znázorněna podoba planety Země ve vesmíru tak, jak si ji představovali lidé ve starověku a středověku. Nabídneme žákům možnost, vžít se do role starého písaře, kreslíře, učence, který se snaží zachytit tuto představu. Na velký balicí papír potom pomocí měkké tužky (6B nebo 8B) žáci kreslí své návrhy, některé části mohou kreslit přes kopírovací papír, výsledný efekt potom působí jako staré tisky. Finální kresbu mohou nechat v černobílém provedení, nebo zatónovat pomocí suchého pastelu a houbičky.

Můžeme si tak vytvořit krásnou řadu velkých obrazů, na kterých bude zaznamenán vývoj představ o podobě planety Země i celé sluneční soustavy.

Literatura:

F. Hrubín: Pohádky z tisíce a jedné noci, Albatros, Praha 1975.

Legenda o Slunci – literární aktivita

Cíl:

Žáci tvoří literární text, ve kterém uplatňují získané znalosti o symbolice Slunce.

Pomůcky:

Papír, psací potřeby, pastelky.

Informace pro učitele

Legendu jako literární útvar řadíme do tzv. drobné epiky. Zpočátku se jednalo výhradně o vyprávění s náboženskou tematikou (např. o životech svatých či mučedníků). V moderním slova smyslu může být legenda vyprávěním o životě význačné osobnosti. V legendách byly často popisovány zázraky a také

nejrůznější postavy z křesťanské historie. Samotné slovo pochází z latinského „legenda“, což můžeme přeložit jako „věci, které mají být čteny“ po bohoslužbě.

Hrabák, J. a kol.: Úvod do teorie literatury, SPN, Praha 1987.

Postup:

Pokusíme se vytvořit moderní legendu nebo pohádku o tom, jak se zrodilo Slunce či bůh Slunce. Nejdříve si uděláme malou burzu nápadů. Řekneme si základní informace, které každý z nás ví, aniž by musel studovat odborné texty. Sedneme si do kruhu, zvolíme kulatý žlutý předmět (nejlépe pěnový míček) a předáváme si jej. Ten, kdo drží předmět, vysloví vždy jednu větu o Slunci, která bude nositelem nějaké zásadní informace nebo nějakého podobenství.

Příklady vět

Slunce je žhavá koule.
Slunce každý den vychází a zapadá.
V létě je veliké horko.
Slunce ohřívá zemský povrch.

Příklady podobenství

Slunce vypadá jako zlatý míč.
Slunce vypadá jako zářící lampión.
Slunce vypadá jako zakutálený hrášek.
Slunce vypadá jako kolo slunečního vozu.

Jakmile budou vysloveny všechny nápady, které může učitel během posílání předmětu zapisovat na tabuli, rozdělí se žáci do skupin a pokusí se vytvořit příběh na vybrané téma s využitím některého vysloveného nápadu. Tento příběh potom můžeme zpracovat způsobem, který odpovídá věku a zralosti skupiny, se kterou pracujeme (nabízí se literární, výtvarné, hudební, taneční nebo dramatické).

Náměty na legendu či pohádku:

*Ten, který každého dne vychází.
O tom, jak vyrostl jeden zlatý hrášek.*

*O sedmi sluncích.
O zlatém míči na obloze.*

Literatura: Klíma, I.: *Jak daleko je slunce, Portál, Praha 2011.*

Vítání nového dne – hudební aktivita

Cíl:

Cílem této aktivity je vytvoření hudební podoby uvítání nového dne a vytvoření jednoduchého hudebního pozdravu Slunci.

Pomůcky:

Pracovní list 5 nebo vybraná píseň k vítání Slunce, rytmické nástroje.

Postup:

Naučíme žáky zpívat píseň, kterou si připravíme rozstříháním pracovního listu nebo kterou si vybereme z vlastních zdrojů (nebo kterou společně složíme) na téma vítání nového dne a Slunce. Stanovíme si k písni i jednoduché

pohyby, které vyjadřují pozdravení nového dne, přírody a Slunce. Zvolíme jednoduché kroky v kruhu a píseň několikrát zopakujeme (vítáme ráno, zdravíme v poledne, loučíme se večer), můžeme využívat rytmických změn či změn intenzity hlasu, aby bylo zpívání pro žáky zajímavější.

Dobré ráno, dobrý den

C F C G C

Ráno pře ji do - brý den ve čer do brý pře ji sen

G C

Do bré rá no, do brou noc vše chno je nom do bré pře ji moc.

Varianta pro starší žáky

Žáci velmi rádi pracují s písničkovou hádankou. Můžeme tedy třídu rozdělit na dvě skupiny a dát krátký čas na promyšlení seznamu písní, ve kterých se objevuje motiv Slunce. Potom vždy každá skupina zazpívá krátký úryvek písně ze svého seznamu. Písně by se neměly opakovat. Uvidíme, kolik takovýchto „slunečních písní“ společně objevíme.

V příloze na DVD 2 v souboru animace máme odkazy na webové stránky, kde objevíme další písně, tentokrát spíše z oblasti populární hudby. Můžeme tedy využít možností internetu a pustit žákům přímo úryvky písní, které se vztahují k jednotlivým kapitolám metodiky, a nechat je hádat, ke které kapitole by píseň přiřadili. Potom je požádáme, aby zkusili ve skupinách sestavit jmenný seznam písní k jednotlivým kapitolám metodiky.

Příklady písní k jednotlivým kapitolám:

1. Slunce, naše inspirace – Kolik je na světě, P. Skoumal
2. Slunce, naše hvězda – Dobrý den majore Gagarine, G. Brom
3. Slunce, náš malíř – Duhová víla, H. Zagorová
4. Slunce, náš hodinář – Podzim, P. Skoumal
5. Slunce, naše počasí – Ladovská zima, J. Nohavica
6. Slunce, naše obživa – Pramen zdraví z Posázaví, Z. Svěrák
7. Slunce, naše energie – Elektrický valčík, Z. Svěrák
8. Slunce, náš přítel – Slunce, J. Korn a H. Vondráčková

Literatura:

Pospíšilová, L.: *Housle, basa, trumpeta, pojedeme do světa – aneb jak si hrají děti na jiných kontinentech*, Hrajeto, Praha 2011.

Petržela, Z.: *Zpíváme si*, DTP centrum, Svitavy 1995.

Dračí lodě – pohybová aktivita

Cíl:

Žáci si prostřednictvím prožitkové pohybové aktivity uvědomí sílu a razantnost sluneční energie zastupované symbolem draka.

Pomůcky:

Obrysy dračích hlav z kartonu, pruhy látek, pruhy krepového papíru, bubny, pastelky, fixy, lepicí papíry, obrázek dračí lodě.

Informace pro učitele

Drak je odpradávná spojen se dvěma živly – vodou a žhnoucím ohněm – pozemským zástupcem Slunce na Zemi. Již v dávných dobách dávali čínští stavitelé „dračích lodí“ hlavu draka na špici, aby zdobila příď a zároveň aby symbolizovala rychlost a průbojnost. Až do dnešní doby se dochovalo v Číně pořádání závodů „dračích lodí“, které mají svůj specifický tvar, rozměr a také bubeníka, který udává posádce dvaceti pádlujících mužů rytmus. Jedná se o sport, který je často zařazován i mezi vzdělávací aktivity utužující tým nebo třídní kolektiv.

Popis:

Nejdříve s žáky otevřeme diskuzi prostřednictvím otázek týkajících se dané tematiky:

Co všechno víte o dracích?

Jaké příběhy o dracích se vám líbily, když jste byli malí?

Znáte název některé pohádky, ve které vystupuje drak?

Umíte si představit, že v dávných dobách takové zvíře na naší planetě možná žilo?

Víte, který z národů se považuje za potomky draků? (Číňané)

Sdělíme jim také základní informace o zajímavé čínské sportovní tradici, kterou je pořádání závodů „dračích lodí“.

Po tomto krátkém úvodu se žáci rozdělí do skupin. Každá skupina představuje jednu dračí loď a členové posádky si rozdělí základní role – bubeník (určuje rytmus pohybu celé skupiny), veslaři (vykonávají samotnou činnost), kormidelník (hlídá vzadu dodržení určeného směru).

Žáci si nejdříve ve skupinách připraví podobu své dračí lodi. Dekorují dle své fantazie a domluvy kartonovou hlavu draka, kterou jim buď připravíme, nebo kterou sami vyřežou z kartonu.

Potom následuje přehlídka dračích lodí (skupina se pohybuje v zástupu, jednotliví členové se drží za pas a pro ztížení jim můžeme zavázat oči). První z posádky drží hlavu draka, do druhé ruky si vezme tamburínu a úder o tělo udává rytmus pohybu celé skupiny (stejně jako při opravdových závodech dračích lodí).

Skupina má za úkol projít (nebo proběhnout) připravenou trasu, jejíž obtížnost zvolíme podle věku a možností členů skupiny. Můžeme měřit čas nebo můžeme nechat běžet více skupin (dračích lodí) zároveň.



Foto archiv Sluňáková

Varianta:

Další pohybovou aktivitou s využitím připravených rekvizit může být tzv. dračí honička. První ve skupině drží hlavu draka, další tvoří tělo (tím, že se drží v pase) a poslední si zasune do pasu fáborek nebo šátek. Draci se rozběhnou po určeném prostoru (hřišti nebo louce) a úkolem prvního ze skupiny je vytáhnout některému z ostatních draků zastrčený fáborek, a tím získat dračí ocásek. Úspěšným drakem se stává skupina, která získá nejvíce dračích ocásků a přitom zůstane pohromadě, její členové se nerozpojí.

Literatura:

Hall, J.: *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Mladá fronta, Praha 1991.



Foto archiv Sluňákova

Živly – dramatická aktivita

Cíl:

Žáci znázorňují pomocí pohybu rukou energii základních přírodních živlů a snaží se co nejpřesněji vystihnout svůj pocit, který mají s tímto druhem energie spojený.

Pomůcky:

Prostor k sezení, pracovní list 6 – karty s názvem projevu jednotlivých živlů.

Motivace:

Jedním z projevů sluneční energie na planetě Zemi jsou čtyři základní živly – země, oheň, voda a vzduch. Lidé vnímají velmi přesně jejich energii a často ji přiřazují k projevům jednotlivých lidských charakterů (říkáme například – je výbušný, má v sobě hodně ohně nebo je mírný jako tichá klidná voda). Tyto projevy vnímáme především přes pohyby našeho těla, přes základní gesta v komunikaci. Můžeme se tedy pokusit pomocí rukou o vytvoření jakési osobní znakové řeči, prostřednictvím které co nejpřesněji vyjádříme záznam energie jednotlivých živlů.

Popis:

Žáci vytvoří dvě skupiny a posadí se naproti sobě. Každý žák bude v tuto chvíli pracovat samostatně, i když v rámci skupiny. Učitel vybere jednu kartu s popisem podoby živlu (např. divoká voda), pomalu projde

s kartičkou před skupinou, která bude pantomimicky předvádět zadaný úkol. Vše probíhá v naprosté tichosti, učitel je k druhé skupině otočen zády, aby nápis nebyl vidět. Žáci předvádějící skupiny potom postupně vsedě (především pomocí rukou) předvádějí dané téma – vzniká tak malé baletní představení rukou. Necháme vždy předvést pohyby všechny žáky a potom může druhá skupina začít hádat. Pokud nemůže dané téma přesně uhádnout, může požádat vždy jednoho z předvádějících žáků o zopakování pohybu. Jestliže máme více času, hra bývá zajímavější a dynamičtější, když si pohybové téma připraví celá skupina a předvede ho najednou jako jeden společný pohyb.

Poslové Slunce – výtvarná aktivita

Cíl:

Žáci vytvářejí seznam rostlin nebo živočichů, kteří jim svou podobou nebo konáním připomínají Slunce. Odůvodňují toto spojení a vytvářejí pomocí kresebné techniky obrazovou hádanku.

Pomůcky:

Papír A3 (doporučujeme křídový), tužka, tuž, štětec, redispero, mastný pastel (nebo anilinové barvy).

Postup:

Nejdříve žáky vyzveme, aby ve dvojicích sepsali všechny rostliny nebo živočichy, kteří pro ně mají určitou výraznou spojitost se Sluncem a jeho energií a svou činností, podobou nebo produkty to dokládají. Ke každému takto vybranému slovu žáci napíší také zdůvodnění, proč by dané zvíře nebo rostlinu mohli označit právě za onoho tajemného posla Slunce, který nám ho má připomínat.

Nejčastěji uváděné příklady:

Lev – podoba, síla

Včela – med, barva

Motýl – mihotání světla, barvy

Drak – oheň, síla

Divizna – barva

Pampeliška – tvar, barva

Slunečnice – tvar, barvy, otáčení

Petrklíč – jaro, barva

Potom si žáci nakreslí tužkou na papír velký (dominantní) tvar Slunce a umístí do něj kresbu siluety vybrané rostliny nebo zvířete. Vytvoří černobílý obraz (pouze slunce můžeme vybarvit žlutou barvou), který se stane pro ostatní výtvarnou hádankou. Pokud použijeme čtvercový formát, můžeme z obrázků sestavit velký čtverec, který bude působit svým čistým grafickým pojetím velmi poutavě.

Literatura:

Roeselová, V.: *Řady a projekty ve výtvarné výchově*, Sarah. Praha 1997.



Foto Zdenka Štefanidesová